

Pojem a „pojaté“

Slovo „pojem“ je úzce spjato se slovesem „pojímati“; a protože pojímat je možno (a nutno) vždy jen „něco“, a to tak, aby toto „něco“ bylo „pojato“, tedy aby se stalo „pojatým“, rozhodujícím vztahem mezi pojmem a jeho pojatým je „intence“, bez níž nic nemůže být „pojato“, ale bez níž také nelze mluvit o žádném pojmu a žádném pojímání. Zde je třeba upozornit na to, že žádný pojem nemá svou vlastní samostatnost a svébytnost, nezávislou na pojímání; kde není aktivita pojímání, tam nejsou ani žádné pojmy. Bohužel v této věci panuje dost velký zmatek, protože se stalo zvykem mluvit o tzv. vymezení pojmů, jako by pojmy jednou vymezené byly nějak osamostatněny a staly se jakýmsi svébytnými skutečnostmi, nebo – jak se říká – „skutečnými předměty“. Kdyby tomu tak bylo, mohli bychom bez potíží samotné pojmy zkoumat a popisovat jejich vlastnosti. Ve skutečnosti však nic takového nemůžeme dělat, protože pojmy nikdy nemáme takzvaně „před sebou“ jako nějaké před-měty (= před-metence), ale jen s nimi ve svém myšlení pracujeme, ale nikoli jako s něčím předmětným, „nástrojem“, od myšlení oddělitelným, ale spíše jako nějakým omezeným (malým) programem či prográmkem, jímž se ve svém myšlení spravujeme, řídíme (pochopitelně vedle jiných a spolu s nimi). To, co vskutku můžeme vymezovat (a nejen vymezovat, ale přímo ustavovat, „konstruovat“), nejsou samy pojmy, nýbrž příslušné jejich „intencionální předměty“ (či „objekty“). Tento způsob myšlenkové práce za pomoci pojmů (tzv. pojmovost) zavedli nejstarší řečtí myslitelé, a ten po různých úpravách a vylepšeních zůstává v platnosti dodnes; dalo by se říci, že je nám (aspoň v Evropě a v zemích Evropy i myšlenkově nějak poznamenaných) vysloveně „vlastní“. Ale tak, jako staří Řekové nevěděli přesně, co to vlastně znamená a k čemu všemu ta „pojmovost“ vede a ještě po staletích povede, tak ani v naší době ještě většina nejen obyčejných lidí, ale ani vědců-specialistů si plně neuvědomuje, co to pojmové myšlení, jež si osvojili, vlastně všechno znamená a co způsobuje, k čemu vede. Lze to doložit tisíci příklady nepřesného vyjadřování i z odborného tisku. Proto je nejvýš zapotřebí, aby se neustále opakovalo, že pojem je třeba chápat jako to, čím (pomocí čeho) se „něco“ pojímá (tedy pojmově myslí), a nikoli jako to, co lze jakkoli definovat nebo jinak z distance popisovat. A teprve za toho předpokladu je možno přistoupit k bližšímu objasňování, co všechno je a zejména může být tím „pojatým“.

(Písek, 110913-1.)